EKONOMIA I ZARZĄDZANIE W TEORII I PRAKTYCE

Tom 9

Ekonomia i nauki o zarządzaniu
w warunkach integracji gospodarczej

redakcja naukowa
Piotr Urbanek i Ewa Walińska

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Rozdział 4

Korzyści i zagrożenia wynikające z przystąpienia Polski do unii walutowej – ujęcie syntetyczne¹

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie korzyści i strat płynących z wprowadzenia euro. Analiza członkostwa we wspólnym obszarze walutowym obejmuje efekty bezpośrednie, pośrednie oraz długookresowe. Z bezpośrednimi korzyściami wiąże się obniżenie kosztów transakcyjnych, administracyjnych, jak również szybsze tempo wzrostu gospodarczego, co z kolei pozytywnie wpłynie na rozwój polskich przedsiębiorstw. Przystąpienie Polski do strefy euro wiąże się końcem wahania różnic kursów walutowych jak również będzie miało korzystny wpływ na rynek dóbr i usług. Poruszono również wpływ przyjęcia wspólnej waluty w takich krajach jak: Słowacja, Estonia, Litwa oraz Łotwa. Oprócz korzyści wynikających ze wspólnego obszaru walutowego omówione również zostały konsekwencje, które niesie za sobą wejście do unii monetarnej.

4.1. Wprowadzenie

W momencie przystąpienia do Unii Europejskiej, Polska zobowiązała się do wprowadzenia wspólnej waluty. Data przyjęcia euro, nie została jednoznacznie określona. Sprecyzowane zostały kryteria konwergencji, jakie muszą być spełnione przez wszystkie kraje, które chcą wprowadzenia wspólnej waluty. Wstąpienie Polski do wspólnego obszaru walutowego, niesie wiele korzyści w krótkim jak i długim okresie. Pozytywnych rezultatów można się spodziewać poprzez obserwację sytuacji w krajach, które już

¹ Dawid Szkopiński, Katedra Mikroekonomii, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki.

wprowadziły wspólną walutę. Przez doświadczenia państw, które wprowadziły euro, można stwierdzić, że choć wydawać by się mogło, że będzie to duże wyzwanie, to warto wprowadzić wspólną walutę w Polsce.

4.2. Bezpośrednie korzyści ze wstąpienia do unii walutowej

Jako bezpośrednie korzyści wynikające z przystąpienia do strefy euro należy postrzegać wszystkie pozytywne efekty o trwałym charakterze, które są wynikiem zamiany waluty narodowej na europejską [Borowski, 2004, s. 46]. Bezpośrednim skutkiem przystąpienia Polski do wspólnego obszaru walutowego będzie zniesienie kursu wymiany złotego do euro, co doprowadzi do obniżenia kosztów transakcyjnych, które odczuwane są zarówno przez polskich przedsiębiorców, jak i gospodarstwa domowe. Zdaniem Marka Rozkruta, wprowadzenie wspólnej waluty, doprowadzi do tego, że podmioty nie będą ponosiły bezpośrednich kosztów finansowych związanych z operacjami wymiany pomiędzy walutami – krajowej na europejską, a także kosztów związanych z zabezpieczeniem się przed tzw. ryzykiem kursowym [Rozkrut, Konopczak, 2008, s. 10]. Eliminacja kursu wymiany złotego do euro spowoduje również w znacznej mierze obniżenie kosztów administracyjnych, jakimi są obciążone firmy angażujące środki finansowe w działalność charakteryzującą się przeprowadzeniem operacji walutowych.

Największe korzyści z likwidacji kursu wymiany pomiędzy dwiema walutami osiągną kraje o wysokim poziomie otwartości gospodarki wobec państw członkowskich strefy euro. Z uwagi na fakt, iż w dużej mierze nastąpiło ożywienie wymiany handlowej Polski z państwami członkowskimi, minimalizacja kosztów transakcyjnych może skutkować powstaniem oszczędności na poziomie całej gospodarki. Dołączenie Polski do strefy euro stanowi dużą szansę szybkiego rozwoju gospodarczego mierzonego wielkością tempa wzrostu PKB. Środki finansowe przeznaczone na pokrycie kosztów związanych z operacjami przeliczania oraz wymiany walut po przyjęciu euro, będą mogły być zaangażowane w alternatywny sposób, zwiększając efektywność działalności polskich przedsiębiorstw [Borowski, 2004, s. 47].

Wśród efektów bezpośrednich wprowadzenia euro trzeba mieć na uwadze także korzystną dla polskiej gospodarki eliminację ryzyka kursowego wobec wspólnej waluty. Pojawiające się w gospodarce zjawisko ryzyka

kursowego, które jest rezultatem niepewności co do przyszłej zmiany kursu walutowego, dość niekorzystnie wpływa na prowadzenie działalności gospodarczej przez podmioty, które działają na skalę międzynarodową. Możliwość wystąpienia nieoczekiwanych zmian kursu przyczynia się do tego, że w obawie przed poniesieniem z tego tytułu strat, przedsiębiorcy zawężają skalę prowadzonych działań, lub całkiem z nich rezygnują. W związku z tym przystąpienie Polski do unii walutowej oraz związana z nim eliminacja ryzyka kursowego może wpłynąć na wzrost efektywności funkcjonowania całego rynku dóbr i usług w Polsce. Zniesienie kursu wymiany, przyczyni się do wyeliminowania obaw o przyszłą relację wartości waluty krajowej w stosunku do euro wśród przedsiębiorców. Zniesienie negatywnych efektów wahań kursowych może spowodować wzrost intensywności międzynarodowej wymiany handlowej [Królak-Werwińska 2005, s. 32–33].

Przystąpienie Polski do strefy euro zaowocuje spadkiem poziomu krajowych stóp procentowych. Mniej stabilna, w porównaniu do euro, waluta narodowa może powodować większe wahania aktywów denominowanych w tej walucie. Przez to inwestorzy z innych państw często chcą zadośćuczynienia za ryzyko jakie ponoszą, co w konsekwencji stanowi główny powód pojawiającej się różnicy w stopach procentowych między polską gospodarką a strefą euro.

Gdy Polska wejdzie do strefy euro, zadania z obszaru polityki pieniężnej NBP przejmie EBC. Decyzje w sprawie krótkookresowych stóp procentowych nie będą podejmowane przez Radę Polityki Pieniężnej, lecz przez Radę Prezesów, która stanowi decyzyjny organ Europejskiego Banku Centralnego. Krajowe stopy procentowe ukształtują się na poziomie stóp procentowych w strefie euro. Zmniejszy się przez to również oprocentowanie kredytów udzielanych przedsiębiorcom a także gospodarstwom domowym w polskich bankach [Rozkrut, Konopczak, 2008, s. 15].

4.3. Pośrednie korzyści z wstąpienia do unii walutowej

Do najważniejszych pośrednich skutków przyjęcia wspólnej waluty zaliczyć można wzrost inwestycji krajowych i zagranicznych oraz zwiększenie wolumenu wymiany handlowej. Od skali uruchomienia korzyści pośrednich zależy przyrost PKB i dobrobytu w kraju wchodzącym do strefy euro. Trzeba zwrócić uwagę jednak na to, że urzeczywistnienie efektów

pośrednich jest warunkowe i zależy od stopnia przygotowania gospodarki do przyjęcia wspólnej waluty oraz prowadzonej polityki gospodarczej [Rose 2002, s. 24].

Wzrostowi inwestycji krajowych sprzyjają głównie ograniczenie kosztów pozyskiwania kapitału, uniezależnienie inwestycji od zasobu krajowych oszczędności, a także większa przejrzystość cen i zasad prowadzenia działalności gospodarczej. Oprócz wzrostu inwestycji krajowych wysoce pożądanym skutkiem przystąpienia do unii walutowej jest wzrost strumienia napływających inwestycji zagranicznych, które zapewniają gospodarce nie tylko akumulację kapitału ale również napływ nowych technologii, efektywniejszych technik zarządzania oraz wzrost konkurencji. Inwestycje zagraniczne mogą w konsekwencji przyspieszyć wzrost wydajności pracy, a więc także wzrost gospodarczy. Głównymi czynnikami napływu inwestycji zagranicznych po ujednoliceniu waluty są eliminacja ryzyka kursowego i większa stabilność makroekonomiczna. Bezpośrednie efekty przyjęcia euro zwiększają międzynarodową atrakcyjność inwestycyjną krajów oraz poprawiają jakość oszacowań rentowności zagranicznych projektów inwestycyjnych [Zespół Analityków NBP 2009, s. 119].

Ostatecznym skutkiem utworzenia unii walutowej powinien być dodatkowy przyrost PKB i dobrobytu. Związek pomiędzy urzeczywistnieniem pośrednich korzyści z członkostwa w unii walutowej a przyspieszeniem wzrostu gospodarczego jest względnie łatwy do wykazania na gruncie teoretycznym. Jednak w praktyce ciężko jest go potwierdzić, co ma kilka przyczyn, jakimi są: wysoka złożoność zjawiska wzrostu gospodarczego, rozłożenie efektów w czasie, brak innej grupy takich samych państw funkcjonujących poza unią walutową, które można traktować jako punkt odniesienia.

Jednym z badań dotyczących efektów handlowych wejścia Polski do strefy euro jest opracowanie A. Cieślika, J. Michałka i J. Mycielskiego, w którym zastosowana została metoda dwustopniowa. W pierwszym etapie oszacowano, przy wykorzystaniu modelu grawitacyjnego, wpływ przyjęcia euro na wymianę handlową krajów posługujących się obecnie tą walutą. W uogólnionym modelu grawitacyjnym, wyprowadzonym z teoretycznych modeli handlu zagranicznego, założono niepełną specjalizację w produkcji, natomiast zmiennymi objaśniającymi wielkość obrotów handlowych między dwoma krajami były m.in. PKB w obu krajach, odległość między krajami, członkostwo w Unii Europejskiej [Cieślik, Michałek, Mycielski 2009, s. 339].

Próbę kwantyfikacji skutków pośrednich podjęli również M. Bukowski, S. Dyrda i P. Kowal, którzy w tym celu wykorzystali model DSGE dużej skali. Jest to model wielosektorowy gospodarki otwartej z dwoma krajami, o szczególnie rozbudowanej części dotyczącej rynku pracy. Są tu

uwzględnione następujące podmioty: gospodarstwa domowe, firmy produkcyjne, banki, firmy prowadzące działalność B+R, rząd, bank centralny a także rynek pracy i rynek kapitałowy, na których łączą się podmioty. Podstawowe założenia dotyczące podmiotów są następujące:

- Gospodarstwa domowe podejmują decyzje dotyczące podaży pracy, wielkości konsumpcji przy ograniczeniu budżetowym. Oszczędności gromadzone są w zagranicznych i krajowych obligacjach rządowych. Gospodarstwa płacą podatki od konsumpcji, dochodów z pracy i kapitału, otrzymują od rządu transfery i korzystają z efektów zewnętrznych konsumpcji publicznej.
- Firmy produkcyjne działają w kilku sektorach i podejmują decyzje o poziomie produkcji i zapasów, wielkości inwestycji i popycie na pracę
- Proces produkcyjny odbywa się w kilku etapach.
 - W pierwszym etapie w sektorach wyróżnionych wytwarza się produkt podstawowy.
 - W etapie drugim produkt ten w każdym sektorze ulega zróżnicowaniu w skończonej liczbie monopolistycznych firm, przy czym ceny ustalane są na rynek krajowy i zagraniczny. Firmy z tego poziomu są też eksporterami, przez co ponoszą koszty transakcyjne, które wynikają z wymiany walut w eksporcie. Przeznaczone na eksport i krajowy rynek zróżnicowane dobra z każdego sektora, w trzecim etapie produkcji są agregowane w jedno dobro sektorowe. Firmy poziomu czwartego za pomocą kupionych w kraju i za granicą zagregowanych dóbr sektorowych, tworzą jedno międzynarodowe sektorowe dobro zagregowane. Są więc importerami, realizując całość wymiany handlowej między modelowanymi gospodarkami. Ich produkt jest wykorzystywany do produkcji dóbr pośrednich w firmach etapu pierwszego i piątego.
- Banki przyjmują depozyty od gospodarstw domowych i udzielają kredytów firmom.
- Rząd nakłada podatki na gospodarstwa domowe i firmy oraz emituje obligacje kupowane przez podmioty krajowe i zagraniczne.
- Bank centralny emituje pieniądź i prowadzi politykę pieniężną za pomocą regulacji podaży pieniądza i operacji otwartego rynku.

Wpływ wprowadzenia euro na gospodarkę jest analizowany przez pryzmat spadku kosztów transakcyjnych wymiany handlowej, obniżenia premii za ryzyko skutkującego spadkiem stóp procentowych, jednorazowego usunięcia sztywności nominalnych dla firm działających w Polsce, długookresowej aprecjacji realnego kursu walutowego bez możliwości dostosowań poziomu kursu nominalnego [Bukowski, Dyrda, Kowal 2009, s. 104].

4.4. Długookresowe, korzystne skutki wprowadzenia wspólnej waluty

Zdaniem Jakuba Borowskiego po przystąpieniu do strefy euro dla inwestorów zagranicznych zostanie ograniczone ryzyko inwestycyjne związane z alokacją kapitału w Polsce. Rosnąca skala bezpośrednich inwestycji zagranicznych w gospodarce doprowadzi do wzrostu akumulacji kapitału. Przyczyni się też do wzrostu efektywności wykorzystania czynników wytwórczych [Borowski 2004, s. 48–51]. Ważną rolę odgrywa wzrost inwestycji krajowych, który jest efektem malejącego kosztu kapitału związanego z poprawą wiarygodności kredytowej licznej grupy krajowych podmiotów gospodarczych. Oczekiwany wzrost stopy inwestycji krajowych wraz z bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi, zaowocuje przyspieszonym wzrostem gospodarczym Polski. Po przyjęciu przez Polskę wspólnej waluty należy oczekiwać wzrostu presji konkurencyjnej pośród grupy polskich przedsiębiorców [Lutkowski 2004, s. 25]. Likwidacja kursu wymiany złotego na euro sprawi, że ceny produktów staną się porównywalne. Przełoży się to na wzrost konkurencji na rynku dóbr i usług, przedsiębiorcy będą mogli wybierać swobodniej zagranicznych dostawców i łatwiej także będzie z wyborem odbiorców [Witkowska, Wysokińska 2007, s. 22–23, 116–117].

Wzrost konkurencji spowodowany przystąpieniem Polski do unii walutowej pozytywnie wpłynie na alokację zasobów kapitału i pracy oraz doprowadzi do wzrostu efektywności wykorzystania dostępnych czynników produkcji. Po przyjęciu wspólnej waluty nastąpi zmiana w alokacji zasobów pomiędzy gałęziami gospodarki wynikająca ze zwiększonej podaży kapitału. Zwiększająca się konkurencja w wielu gałęziach gospodarki ograniczy występujące niekiedy oligopole czy monopole, które przyczyniają się do mniej efektywnego wykorzystania dostępnych zasobów. Spadek cen i wzrost efektywności będzie również możliwy przez wzrost produkcji w przedsiębiorstwach, których technologie cechują się efektem skali. W związku z tym, rosnąca konkurencyjność w obrębie poszczególnych gałęzi gospodarki wyeliminuje z rynku przedsiębiorstwa, które nie są efektywne.

Następną korzyścią z przyjęcia wspólnej waluty jest ustabilizowanie gospodarki narodowej. Stabilność polskiej gospodarki zwiększy się poprzez konieczność spełnienia kryteriów konwergencji z Maastricht, będące warunkiem koniecznym aby przystąpić do unii walutowej [Witkowska, Wysokińska 2007, s. 40–43]. Akcesja Polski do wspólnego obszaru walutowego uwiarygodni prowadzoną politykę makroekonomiczną, gdyż kompetencje w zakresie polityki pieniężnej przekazane

będą Europejskiemu Bankowi Centralnemu. Ujednolicenie polityki makroekonomicznej doprowadzi do przyspieszenia wzrostu gospodarczego, zarówno w Polsce jak i całej strefie euro.

Do korzystnych efektów przyjęcia wspólnej waluty zalicza się integrację rynku kapitałowego i finansowego. Dostępne w obszarze wspólnej waluty możliwości inwestycyjne są znacznie większe niż w przypadku pojedynczego kraju członkowskiego. Wprowadzenie euro zwiększy finansowanie polskich firm, przez co zyskują źródła kapitału na prowadzenie działalności [Królak-Werwińska 2005, s. 33–34]. Przedsiębiorstwa po przystąpieniu do strefy euro uzyskają dostęp do usług finansowych i świadczących je pośredników. Rosnący popyt na różnego rodzaju usługi będzie sprzyjał rozwojowi polskiego rynku kapitałowego.

Korzyści płynące z wprowadzenia euro w Polsce trzeba rozpatrywać nie tylko w aspekcie oddziaływania na przedsiębiorstwa i instytucje finansowe. Efekty dotyczyły będą także ludności, w tym podróży zagranicznych, migracji. Wprowadzenie wspólnej waluty ułatwi swobodny przepływ osób między krajami strefy euro. Przebywanie na terenie państw członkowskich będzie dla Polaków zdecydowanie łatwiejsze bez konieczności dokonywania wymiany walut. Dla osób podróżujących z Polski do krajów, które już posiadają wspólną walutę, zniknie czasochłonny i kosztowny proces wymiany euro na złotówki [Pszczółka 2006, s. 199–201].

4.5. Skutki utraty niezależnej polityki pieniężnej

Ujednolicenie waluty oprócz korzyści może przynieść wiele kosztów i narazić gospodarkę na różnego rodzaju niebezpieczeństwa. Z punktu widzenia znaczenia dla gospodarki największe zagrożenia mogą wynikać z oddania kompetencji w zakresie prowadzenia niezależnej polityki pieniężnej do Europejskiego Banku Centralnego. Oprócz polityki pieniężnej absorpcja asymetrycznych szoków popytowych nie będzie też mogła się dokonywać na skutek dostosowań nominalnego kursu walutowego. Utrata absorpcyjnych właściwości płynnego nominalnego kursu walutowego może być tym samym traktowana jako koszt i potencjalne źródło zagrożeń dla gospodarki.

Utrata autonomicznej polityki pieniężnej jest z punktu widzenia dla Polski zagrożeniem, jeśli polityka Europejskiego Banku Centralnego byłaby inna niż prowadzona w takich samych okolicznościach polityka Narodowego Banku Polskiego. Nieadekwatność polityki pieniężnej

może wynikać z odmienności w zakresie przebiegu cyklu koniunkturalnego, wysokości naturalnej stopy procentowej, mechanizmu transmisji polityki pieniężnej oraz struktury produkcji i popytu. Brak pełnego współgrania cyklu koniunkturalnego z cyklem strefy euro zaowocowałby problemem częściowej procykliczności polityki pieniężnej z punktu widzenia Polski, jeśli oba te cykle charakteryzowałyby się przesunięciem fazowym bądź też inną częstotliwością wahań. Według niektórych ekonomistów, problem ten dotknął m.in. gospodarki Irlandii, Hiszpanii czy Portugalii w okresie funkcjonowania strefy euro [Blanchard 2006, s. 12–17].

Skutki utraty autonomicznej polityki pieniężnej przez pryzmat modelu DSGE dla gospodarek Polski i strefy euro połączonych kanałem handlowym i niekompletnym międzynarodowym rynkiem aktywów analizują M. Gradzewicz i K. Makarski. Podstawowe założenia są następujące: gospodarstwa domowe wybierają optymalny poziom podaży pracy, konsumpcji oraz oszczędności ulokowanych w obligacjach zagranicznych i krajowych; proces produkcyjny przebiega w trzech etapach zarówno w Polsce jak i w strefie euro, następuje spełnienie równania ograniczenia budżetowego (wydatki rządowe i subsydia produktowe finansowane są z podatków) [Gradzewicz, Makarski 2008, s. 3–6]. Skutki przyjęcia wspólnej waluty są analizowane również w opracowaniu B. Kłosa i P. Grabka. Wykorzystywanym modelem jest model DSGE małej gospodarki otwartej estymowany dla danych lecz wywodzący się ze szwedzkiego Riksbanku. Założenia modelu dotyczą podmiotów takich jak: gospodarstw domowych podejmujących decyzje dotyczące podaży pracy i konsumpcji; gospodarki zagranicznej, składającej się ze strefy euro i strefy dolara oraz firm dostarczających dobra pośrednie i działające na rynkach, dzielących się na cztery kategorie: firmy produkujące w kraju dobra pośrednie, importowane dobra konsumpcyjne, importowane dobra inwestycyjne, wytwarzane w kraju dobra przeznaczone na eksport [Kłos, Grabek 2008, s. 40].

Utrata narzędzia autonomicznej polityki kursowej może być kosztem w sytuacji, gdy nominalny kurs walutowy jest absorberem szoków raczej niż ich propagatorem ze sfery nominalnej do realnej lub wręcz generatorem. Z tej perspektywy skutki utraty nominalnego kursu walutowego były analizowane przez A. Stażkę, która dokonującej analizy na podstawie modelu SVAR. A. Stażka wprowadza do modelu cztery rodzaje zaburzeń. Są to:

- Szok popytowy, który prowadzi do aprecjacji realnego kursu walutowego, do której przyczynia się aprecjacja nominalna i wzrost poziomu cen;

- Szok podaży, który wiąże się ze wzrostem produkcji potencjalnej, wpływającej na wartości wszystkich zmiennych realnych – nominalny i realny kurs walutowy rosną, a poziom cen spada;
- Szok pieniężny, który wpływa na zmienne nominalne ale pozostaje bez znaczenia dla zmiennych realnych;
- Szok finansowy, który jest tymczasowy i nie wpływa na wartości zmiennych endogenicznych w stanie równowagi, lecz przejściowo prowadzi do aprecjacji nominalnego kursu walutowego.

Wnioskiem z powyższej analizy jest statystycznie istotny i ujemny współczynnik korelacji szoków popytowych między strefą euro a Polską, co oznacza, że istnieje przestrzeń do ich absorpcji przy wykorzystaniu nominalnego kursu walutowego [Stążka 2008, s. 322–326].

4.6. Narodowy Bank Polski a zmiany na tle unii walutowej

Przystąpienie Polski do unii walutowej spowoduje, że Narodowy Bank Polski stanie się częścią Europejskiego Systemu Banków Centralnych i zajmie równorzędną pozycję z pozostałymi bankami centralnymi państw członkowskich, które w niej funkcjonują. Przed wejściem Narodowego Banku Polskiego do Europejskiego Systemu Banków Centralnych konieczne jest przeprowadzenie reform, podobnych do tych, które stały się udziałem banków centralnych Unii Europejskiej – uczynienie ze stabilności cen głównego celu działalności banku centralnego, wprowadzenie kadencyjności władz banku centralnego i kolegalności w podejmowaniu decyzji dotyczących polityki pieniężnej, zapewnienie niezależności bankowi centralnemu w zakresie kształtowania i realizacji polityki pieniężnej, zakaz finansowania przez bank centralny deficytu budżetowego oraz kredytowania instytucji rządowych i międzynarodowych organizacji.

Podstawą dobrze działającego i funkcjonującego systemu bankowego jest niezależny bank centralny, który powinien mieć zapewnioną stabilność władz. Działania banku centralnego powinny skupiać się na powstawaniu regulacji prawnych oraz tworzeniu odpowiedniej polityki pieniężnej. Narodowy Bank Polski ponosi ustawową odpowiedzialność za stabilizację systemu bankowego w kraju. Wobec tego musi posiadać instrumenty, które pozwalają na zrealizowania tych działań. By zostało to osiągnięte, istotne stały się zmiany struktury Narodowego Banku

Polskiego przy zachowaniu poszanowania dla jego niezależności jako instytucji. Do podstawowego zakresu działań Narodowego Banku Polskiego należą:

- Polityka pieniężna, która jest realizowana samodzielnie i przez określone ustawowo metody.
- Dbanie o bezpieczeństwo systemu bankowego przez prawne regulowanie jego funkcjonowania.
- Ochrona przed ryzykiem płynności systemu.

Niezależność banku centralnego nie jest jednoznaczna. Można wskazać na szereg cech, których realizacja stanowi o niezależności tej instytucji. Należą do nich m.in. misja banku centralnego określona w akcie prawnym rangi Konstytucji, niezależność formułowania celu i doboru instrumentów do jego realizacji, suwerenność w zakresie polityki kursu walutowego, formalna niezależność członków organów banku centralnego, niezależność polityki pieniężnej od nadzoru i kontroli organów władzy państwowej i partii politycznych, zakaz finansowania przez bank centralny sektora publicznego. Przejaw niezależności funkcjonalnej Narodowego Banku Polskiego stanowi w prawodawstwie polskim artykuł 227 ust.1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 kwietnia 1997 roku. Zgodnie z treścią tego artykułu centralnym bankiem państwa jest Narodowy Bank Polski, któremu przysługuje wyłączne prawo emisji pieniądza oraz ustalania i realizowania polityki pieniężnej i który odpowiada za wartość polskiego pieniądza [Ziółkowska 1999].

Niezależność realizacji polityki pieniężnej przez Narodowy Bank Polski od władz państwa zakłócona jest przez fakt, że bank ten realizuje politykę walutową, która ustalana jest przez Radę Ministrów w porozumieniu z Radą Polityki Pieniężnej. Wśród celów polityki pieniężnej banku centralnego, które podzielone są na operacyjne, strategiczne, pośrednie, nie poświęca się miejsca polityce kursu walutowego. Wydzielenie polityki kursu walutowego ze składowych polityki pieniężnej takich jak poziom stopy procentowej, nie jest uzasadnione ze względu na to, iż poziom stopy procentowej ma wpływ na całokształt kursu walutowego. Ustrój organów Narodowego Banku Polskiego, Prezesa NBP, Rady Polityki Pieniężnej i Zarządu NBP normuje artykuł 227 Konstytucji RP oraz przepisy ustawy o Narodowym Banku Polskim. Żaden z tych organów nie może podejmować działalności zarobkowej, publicznej, czy też prowadzić działalności politycznej.

Najważniejsza dla centralnego banku jest niezależność finansowa, albowiem to bank centralny kształtuje politykę pieniężną. Ta niezależność charakteryzuje się określaniem zasad tworzenia i podziału funduszy banku, wykluczając wpływ na jego decyzje przez możliwość wywierania nacisku finansowego. Ma to swoje umocowanie w tym, że ewentualne

straty NBP nie mogą być pokrywane z budżetu państwa. Uczestnictwo w unii walutowej determinuje przekazanie funkcji emisyjnej NBP na rzecz Europejskiego Banku Centralnego, który jest bankiem emisyjnym waluty euro. Zmianie ulegną zasady kreowania polityki pieniężnej, a Narodowy Bank Polski będzie wykonawcą prowadzącym politykę według założeń Europejskiego Banku Centralnego [Begg, Fischer, Dornbusch 1998, s. 323].

4.7. Efekt wstąpieniu do strefy euro na przykładzie Słowacji

Efekt wstąpienia do strefy euro, od razu była znaczna redukcja kosztów transakcji i eliminacja ryzyka kursowego. Praktycznie dzięki temu PKB w Słowacji może dodatkowo rosnąć o 0,25–1% rocznie. Myślano także, że wprowadzenie nowej waluty wpłynie na to, iż szybciej napływać będą bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Równocześnie, wiadome jest, że wprowadzenie euro niesie ze sobą koszty związane z przygotowaniem wejścia do strefy euro od strony technicznej, lecz koszty te są jednorazowe i traktować się je powinno jako inwestycje o charakterze długoterminowym. Ograniczenie autonomii polityki fiskalnej tj. polityka pieniężna wspólnego banku centralnego musi być spójna z polityką fiskalną poszczególnych rządów w narodowym banku centralnym. Konieczność takiej koordynacji ogranicza ich swobodę w tej dziedzinie. Z innych korzyści dla gospodarki, wynikających z przyjęcia euro, należy wspomnieć o niższych kosztach transakcyjnych, większej przejrzystości cen czy niższych kosztach kapitałowych. Wszystkie te czynniki powinny prowadzić zwiększenia bezpośrednich inwestycji zagranicznych, a także do przyspieszenia wzrostu gospodarczego i wyższego poziomu życia. Stabilny kurs, eliminacja kosztów i ryzyka związanego z transakcjami walutowymi to również pozytywne aspekty ze wspólnej waluty. Wpłynęła ona pozytywnie na środowisko przedsiębiorczości – m.in. kredyty dla firm stały się tańsze i bardziej dostępne. Po wejściu Słowacji do strefy euro jest większa przejrzystość cen. Dla turystów łatwiejsze stanie się podróżowanie po krajach UE, ze względu na brak wymiany waluty.

Najważniejszym wyzwaniem, przed jakim stoi gospodarka, jest konieczność wzrostu jej konkurencyjności. Wcześniej jej konkurencyjność nie znajdowała się na wysokim poziomie, po przyjęciu euro zabrakło również jednego czynnika, który mógł oddziaływać na konkurencyjność

eksportu. Chodziło tu o kurs walutowy, który po przyjęciu wspólnej waluty zależy od Europejskiego Banku Centralnego, a nie Narodowego Banku Słowacji. Gospodarka musi się do tego przystosować – poprzez innowacje, zmniejszenie kosztów, marketing, zmniejszenie biurokracji oraz uelastycznienie rynku pracy. Konieczne jest też kontynuowanie reformy finansów publicznych, zwłaszcza obniżenie deficytu i niepowiększanie zadłużenia kraju [Kupich 2011, s. 117–122].

Gospodarka Słowacji utrzymuje, poza 2009 rokiem, stały wzrost gospodarczy. W roku 2009 wszystkie analizowane kraje odnotowały ujemny wzrost PKB. Jest to wynikiem fali kryzysu, który dotknął w tym czasie kraje europejskie. Na uwagę jednak zasługuje fakt, że o ile Słowacja zanotowała duży spadek w 2009 roku, to 2010 roku osiągnęła jeden z największych wzrostów PKB wśród krajów strefy euro. Fakt ten wskazuje na pozytywne efekty kształtowania polityki ekonomicznej przez władze Słowacji, które wspierają tworzenie przychylnych warunków dla wzmożenia inwestycji zagranicznych, napływu technologii, które pobudzają gospodarkę do wzrostu.

Tabela 1. Wzrost Produktu Krajowego Brutto (w %) w wybranych krajach strefy euro w latach 2008–2013

Kraj	2009	2010	2011	2012	2013
Irlandia	–6,4	–0,3	2,8	–0,3	0,2
Francja	–2,9	2,0	2,1	0,3	0,3
Grecja	–4,4	–5,4	–8,9	–6,6	–3,3
Luksemburg	–5,3	5,1	2,6	–0,2	2,0
Słowacja	–4,8	5,3	2,7	1,6	1,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Przystąpienie Słowacji do strefy euro spowodowało usunięcie barier w międzynarodowej wymianie towarów, co spowodowało wzrost udziału eksportu w Produkcie Krajowym Brutto. Eliminacja ryzyka kursowego doprowadziła do znacznego, stałego wzrostu eksportu towarów i usług. Eksport towarów i usług w Słowacji jest bardzo wysoki, co wynika ze struktury gospodarki tego kraju. Rok przed przyjęciem wspólnej waluty poziom eksportu Słowacji wynosił 80,4% PKB.

Słowacja, co prawda, weszła do strefy euro jako pierwszy z krajów Europy Środkowej, ale miała możliwość skorzystania z doświadczenia krajów już będących członkami strefy euro. Dodatkowo przed Słowacją

pojawiło wyzwanie przyjęcia wspólnej waluty w momencie fali największego kryzysu XX w. W kampanii informacyjno-promocyjnej poświęcono niewiele miejsca potencjalnym zagrożeniom, jakie mogło przynieść przyjęcie wspólnej waluty euro. Obawiano się głównie nagłego wzrostu cen, lecz przed tym Słowację uchroniły skutki kryzysu. Możliwość skorzystania z doświadczeń innych krajów, wcześniej przyjmujących euro pozwoliło Słowacji uniknąć takich błędów jak nieuzasadnione zawyżanie cen, towarzyszące zmianie waluty.

Pomimo problemów spowodowanych kryzysem w 2009 roku, w dłuższym okresie przyjęcie wspólnej waluty nie spowodowało znacznego wzrostu cen lub innych negatywnych zjawisk gospodarczych. Po przyjęciu wspólnej waluty nastąpiło usunięcie barier w handlu, jakimi były wahania kursu walutowego. Skutkiem tego był zdecydowany wzrost eksportu i importu Słowacji. W latach 2012–2013 Słowacja osiągnęła jeden z najwyższych wzrostów PKB wśród analizowanych w pracy krajów.

4.8. Estonia, Litwa i Łotwa w strefie euro – zarys

Estonia przyjęła ostatecznie wspólną europejską walutę w dniu 1 stycznia 2011 roku, co było efektem prowadzonej przez ten kraj konsekwentnej polityki integracyjnej. Przyjęcie waluty euro w Estonii, gdzie gospodarka jest nastawiona na eksport, bardzo pozytywnie wpłynęło na jej otwartą gospodarkę, przez eliminację ryzyka kursowego związanego z wymianą waluty. Estonia była krajem należącym do bardzo szybko rozwijających przed kryzysem gospodarczym. W 2009 roku wskutek kryzysu odnotowano w Estonii wysoki spadek PKB. W 2010 i 2011 roku gospodarka estońska rozpoczęła fazę rozkwitu. W tych latach dużego znaczenia nabierał napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Estonii, z uwagi na rosnącą atrakcyjność inwestycyjną tego regionu. Dla Estonii, tak samo jak dla Litwy czy Łotwy, najważniejszą korzyścią, jaką niesie za sobą wejście do strefy euro, było niewątpliwie osiągnięcie wymiernych korzyści politycznych oraz ekonomicznych. Nadrzędnym celem w integracji jest wykształcenie w krajach Unii Europejskiej poczucia współodpowiedzialności za rozwój Europy jako całości [Siarkiewicz 2011, s. 1–4].

Przyjęcie wspólnej waluty oznaczało zmniejszenie kosztów związanych z transakcjami z krajami ze strefy euro, ze względu na brak obowiązku wymiany waluty. Kraje członkowskie Unii Europejskiej stanowiły w latach 2001–2009 ok. 80% odbiorców eksportu Estonii. Wspólna

waluta ma wpływ na intensyfikację wymiany handlowej z krajami ze strefy euro. Przystąpienie do strefy euro oznaczało także zmniejszenie ryzyka wystąpienia wahań wzajemnych kursów walut. Po wprowadzeniu euro wynagrodzenie za pracę zwiększa się dużo bardziej niż jej wydajność. Zwrócono uwagę, że na Litwie, mimo wysokiego wskaźnika intensywności eksportu, wydajność siły roboczej wyniosła 1/3 średniej w strefie euro, natomiast niska cena pracy wsparła konkurencyjność eksportu. O zwiększeniu wynagrodzenia w tym kraju przesądził wzrost płacy minimalnej w 2013 roku, co spowodowane było sytuacją na rynku pracy. W przypadku Litwy dużo młodych osób emigrowało z kraju, a ok. 1/10 dorosłych osób z powodu braku kwalifikacji nie podejmowało pracy. Na Litwie jak i na Łotwie obawiano się, iż wprowadzenie wspólnej waluty nie tylko spowoduje wzrost cen, ale też podniesie koszty dla podatników. Obywatele krajów nadbałtyckich przed wprowadzeniem euro obawiali się utraty tożsamości narodowej oraz w pewnym stopniu zahamowania samodzielności gospodarczej [Gajewski 2010, s. 173–174].

Do długookresowych kosztów wprowadzenia euro zaliczano zmiany odnoszące się do prowadzenia polityki fiskalnej w unii walutowej. Z uwagi na fakt wycofania się krajów członkowskich unii z polityki pieniężnej stabilizującej narodowy cykl koniunkturalny, polityka fiskalna pełniła rolę narzędzia służącego do zarządzania cyklicznymi wahaniami. Związane jest to z prowadzeniem restrykcyjnej polityki fiskalnej zakładającej utrzymywanie niskiego poziomu długu narodowego, co umożliwia działanie automatycznych stabilizatorów oraz działań dyskrecyjnych.

4.9. Podsumowanie

Proces integracji ze strefą euro powoduje różnego rodzaju korzyści, lecz także koszty i zagrożenia, gdyż wprowadzenie waluty euro jest ogromnym przedsięwzięciem zarówno politycznym, jak i gospodarczym. Pierwszoplanową rolę odgrywa świadomość społeczna oraz tożsamość narodowa, której istotnym elementem jest narodowa waluta. Wprowadzenie euro będzie korzystne, biorąc pod uwagę tożsamość europejską i świadomość przynależności do Wspólnoty oraz silnej, mocnej i stabilnej struktury jaką jest unia walutowa.

Rozwinięty rynek europejski będzie funkcjonować i rozwijać się tylko wtedy, kiedy w gospodarce przeważać będzie jedna, wspólna waluta. W europejskiej gospodarce istotne jest, żeby funkcjonował

środek pieniężny będący powszechnie stosowanym miernikiem wartości oraz pełniący rolę środka wymiany. Taką funkcję ma odgrywać euro dla państw członkowskich, które posiadają wspólną walutę, jak i dla tych, które dążą do wstąpienia do unii walutowej. Perspektywa przyjęcia przez Polskę wspólnej waluty, stanowi bardzo ważne wyzwanie. Korzyści, jakich oczekuje się po wejściu do strefy euro, mogą przyspieszyć wstąpienie naszego kraju do unii walutowej.

An overview of benefits and risks arising from the Poland accession to monetary union

Abstract

At the time of accession to the European Union, Poland has committed to the introduction of the common currency. The euro adoption date, has not been clearly defined. They were defined convergence criteria that must be met by all the countries who want to introduce the common currency. Poland's accession to the common currency area brings many short- and long-term benefits. Positive results can be expected when observing the situation in countries that have already adopted the common currency. The experience of countries that have adopted the euro demonstrate that although it would seem as a big challenge, it is worthwhile to introduce a common currency in Poland. The aim of the article is to present the benefits and risks arising from the introduction of the euro in our country. Analysis of membership in the common currency area includes the direct, indirect and long-term effects.

Bibliografia

- Begg D., Fischer S., Dornbusch R. (1998), *Ekonomia – Makroekonomia, Mikroekonomia*, Wyd. PWE, Warszawa.
- Blanchard O. (2006), *Portugal, Italy, Spain and Germany. The Implications of a Suboptimal Currency Area*, WEL-MIT, New York.
- Borowski J. (red) (2004), *Raport na temat korzyści i kosztów przystąpienia Polski do strefy euro*, NBP, Warszawa.
- Bukowski M., Dyrda S., Kowal P. (2009), *Wpływ wprowadzenia euro na sytuację gospodarczą w Polsce i strefie euro*, [w:] Bukowski M. (red.) *Wpływ wejścia Polski do strefy euro na bezrobocie i zatrudnienie*, tom I, Wyd. Printpartner Jakon, Warszawa.
- Cieślak A., Michałek J., Mycielski J. (2009), *Analiza skutków handlowych przystąpienia Polski do Europejskiej Unii Monetarnej przy użyciu uogólnionego modelu grawitacyjnego*, NBP, Warszawa.
- Gajewski P. (2010), *Korzyści i szanse związane z przyjęciem euro* [w:] *Mechanizmy funkcjonowania strefy euro*, Narodowy Bank Polski, Warszawa.
- Gradzewicz M., Makarski K., (2008) *The welfare cost of monetary policy loss after the euro adoption in Poland*, projekt badawczy opracowany na potrzeby Raportu na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej, NBP, Warszawa.
- Kłos B., Grabek G. (2008), *Wybrane skutki przystąpienia małej otwartej gospodarki do unii walutowej*, projekt badawczy opracowany na potrzeby Raportu na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej, NBP, Warszawa.
- Królak-Werwińska J. (2005), *E jak euro: waluta nowej Europy*, Centrum Doradztwa i Informacji DIFIN, Warszawa.
- Kupich A. (2011), *Pierwszy rok funkcjonowania wspólnej waluty europejskiej na Słowacji*, Instytut Europejski Wyższej Szkoły Humanistycznej, Sosnowiec.
- Lutkowski K. (2004), *Od złotego do euro: źródła obaw i nadziei*, Wyd. Twigger Warszawa.
- Pszczółka I. (2006), *Euro a integracja europejskich rynków finansowych*, Wyd. CeDeWu, Warszawa.
- Rose A. (2002), *One Money, One Market: Estimating The Effect of Common Currencies on Trade*, "Economic Policy" 2002, No. 30.

- Rozkrut M., Konopczak K. (2008), *Wpływ wprowadzenia wspólnej waluty do obiegu gotówkowego na zmiany w poziomie cen krajów strefy euro*, NBP, Warszawa.
- Siarkiewicz P. (2011), *Estonia w strefie euro*, „Komentarze OSW 2011, numer 5.
- Stążka A. (2008), *The Flexible Exchange Rate as a Stabilising Instrument: The Case of Poland*, projekt badawczy opracowany na potrzeby Raportu na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej, NBP, Warszawa.
- Witkowska J., Wysokińska Z. (red.) (2007), *Euro: doświadczenia i perspektywy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Zespół Analityków NBP (2009), *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej*, NBP, Warszawa.
- Ziółkowska W. (1999), *Niektóre dylematy koordynacji polityki monetarnej i fiskalnej*, „Bank i Kredyt” 1999, nr 7–8.

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU
ŁÓDZKIEGO

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63, faks (42) 665 58 62

Książka dostępna również
jako e-book

ISBN 978-83-8088-203-4

9 788380 882034